

rijksuniversiteit
 groningen

17-6-2013

Ruimtelijk gedrag en motieven van jonge gezinnen in natuurgebieden
 Een casestudy in het Drents-Friese Wold

Begeleider: Peter Groote | Student: Lieke Hulshof – s2009323

Samenvatting

Hoewel er enerzijds sprake is van een toenemende druk om alle belangen zo goed mogelijk te vertegenwoordigen in het beleid van natuurgebieden, zien we ook toenemende aandacht in de moderne maatschappij voor beweging en gezondheid. De veronderstelling dat natuur een positieve invloed kan hebben op de fysieke gezondheid en het welzijn van de bevolking wint de laatste jaren snel aan populariteit (Langers et al., 2008). Er is hierbij specifieke aandacht voor jongere generaties. In dit onderzoek wordt het Drents-Friese Wold gebruikt als casestudy om inzichten te krijgen in de motieven en het ruimtelijk gedrag van jonge gezinnen in Nederlandse natuurgebieden. De gekozen onderzoeksmethoden voor data-analyse zijn enquêteren en het verkrijgen van data via GPS dataloggers. Uit de resultaten blijkt dat het hoogst gewaardeerde motief om te gaan wandelen 'samen zijn met het gezin' is. Het ruimtelijk gedrag van jonge gezinnen vindt plaats in de nabijheid van speel- en leerobjecten. Over het algemeen lijken de gezinnen die activiteiten en routes specifiek voor kinderen ondernemen ook meer waarde te hechten aan het motief 'leren over natuur'. In toekomstig onderzoek is meer aandacht nodig voor de algehele 'beleving' van jonge gezinnen tijdens hun bezoek aan een natuurgebied.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding.....	4
1.2 Probleemstelling.....	5
1.3 Opbouw	6
2. Theoretisch kader	6
3. Methodologie	10
4. Resultaten.....	12
4.1 Motieven van jonge gezinnen om te gaan wandelen	12
4.2 De invloed van leer- en speelobjecten op het ruimtelijk gedrag van jonge gezinnen	13
4.3 Relaties tussen de motieven en het ruimtelijk gedrag van jonge gezinnen.....	17
5. Conclusies	20
6. Literatuurlijst	22
7. Bijlagen	24
7.1 Enquête	24
7.2 Dataverzamelingpunten	27
7.3 Routes Drents-Friese Wold.....	28

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Veel natuurgebieden in Nederland worden gebruikt voor recreatie. De belangrijkste vorm daarvan is wandelen. In 2010 wandelden meer dan 6½ miljoen mensen regelmatig (51% van de bevolking boven de 18 jaar). Daarnaast trekken meer dan 4 miljoen mensen per week 1 tot 5 uur uit voor wandelen en zelfs één miljoen mensen wandelt tussen de 5 en 15 uur per week (Stichting Wandelplatform-LAW, 2010). Het aantal mensen dat in Nederland recreëert neemt toe (Meijles et al., ongepubliceerd). In natuurgebieden kunnen daarmee spanningen ontstaan tussen de doelstelling van natuurbehoud en de mogelijkheden voor recreatief (wandel-) gebruik. Er kunnen niet alleen spanningen ontstaan tussen de verschillende activiteiten en het natuurbehoud, maar ook kan de kwaliteit van recreatie onder spanning komen te staan bij conflicten tussen verschillende recreatieactiviteiten. Dit laatste kan veroorzaakt worden door geluidsoverlast, drukte en verschillen in recreatiegedrag (Ligtenberg et al., 2008; Meijles et al., ongepubliceerd). Voor goed beheer van natuurgebieden waarin dit speelt is het daarom noodzakelijk om kennis te hebben van (ruimtelijk) recreatief gedrag en van verschillen daarin tussen groepen.

Hoewel er enerzijds sprake is van een toenemende druk om alle belangen zo goed mogelijk te vertegenwoordigen in het beleid van natuurgebieden, zien we ook toenemende aandacht in de moderne maatschappij voor beweging en gezondheid. De veronderstelling dat natuur een positieve invloed kan hebben op de fysieke gezondheid en het welzijn van de bevolking wint de laatste jaren snel aan populariteit (Langers et al., 2008). Hierbij is er specifieke aandacht voor jongere generaties. Met het boek "Last child in the woods: saving our children from nature-deficit disorder" van Richard Louv (2005) is de belangstelling voor de relatie tussen kinderen en natuur in allerlei media snel opgekomen. De laatste jaren trekt het onderwerp ook steeds meer beleidsmatige aandacht. Zo heeft het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit verschillende onderzoeken opgezet om recente ontwikkelingen in de scheiding tussen kind en natuur te onderzoeken. Ook wordt er naar nieuwe manieren gezocht om het contact tussen kind en natuur te verbeteren. Dit kan onder andere via schoolactiviteiten en vrije tijd in gezinsverband gedaan worden. Het is belangrijk om een kwalitatief goede natuurbeleving voor kinderen te realiseren met betrekking tot educatie en recreatie (Langers et al., 2008).

Het gedrag en de belangen van jonge gezinnen in Nederlandse recreatiegebieden sluit nauw aan op het beschreven kader. Dit is het speerpunt van mijn thesis, waarbij ik het Drents-Friese Wold als casestudy gebruik. In het onderzoek wordt voortgebouwd op eerder onderzoek binnen de faculteit Ruimtelijke Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. Hierbij zijn GPS dataloggers gebruikt om in het nationaal park Drents-Friese Wold bewegingen van verschillende groepen

wandelaars te traceren. De verzamelde data van het voorgaande jaar en de data die dit jaar met zes bachelorstudenten zijn verworven, vormen een gezamenlijke bron vanwaar iedere student data kan gebruiken voor zijn of haar individuele bachelorproject. De thesis focust zich op het ruimtelijk gedrag van jonge gezinnen in het Drents-Friese Wold. In mijn jeugd jaren heb ik ervaren dat met het gezin wandelen vooral leuk was als verschillende (speel)objecten in de wandeling aanwezig waren, zoals een kasteel, een hunebed of een boom om in te klimmen. Spelen dit soort objecten een rol in het ruimtelijk gedrag van jonge gezinnen in het Drents-Friese Wold? Verder hoop ik meer inzicht te krijgen in de motivaties van jonge gezinnen om in een bos te wandelen.

1.2 Probleemstelling

Jonge gezinnen zijn een groep wandelaars die vaak gebruik maken van natuurgebieden zoals het Drents-Friese Wold. De volgende definitie van jonge gezinnen wordt gebruikt: gezinnen met kinderen tot de leeftijd van twaalf jaar. Voor deze groep is veel gecreëerd en ontworpen om te doen en te beleven, zoals speelobjecten als de Naturabalans en het Speelbos. Maar sluiten deze voorzieningen wel aan op de recreatieve wensen en belangen van jonge gezinnen? De kwaliteit van een recreatieve omgeving als het Drents-Friese Wold heeft invloed op het gebruik en het bezoek van jonge gezinnen (en andersom). Het gebied biedt mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding met het gezin, educatie voor jonge kinderen en welzijn in de vorm van beweging en gezondheid. Dit kan op allerlei manieren worden ingevuld, met verschillende resultaten. Het is daarom belangrijk goede inzichten te verwerven in de motieven en het ruimtelijk gedrag van jonge gezinnen, zodat beleid kan inspringen op specifieke belangen. Om bovengenoemde aspecten te onderzoeken zijn de volgende hoofdvraag en deelvragen opgesteld:

Hoofdvraag:

Wat is het profiel van jonge gezinnen in het Drents-Friese Wold als het gaat om ruimtelijk gedrag, de aanwezigheid van speel- en leerobjecten en motieven om te gaan wandelen?

Deelvragen:

1. Wat zijn de motieven van jonge gezinnen om te gaan wandelen?
2. Heeft de aanwezigheid van leer- en speelobjecten in het Drents-Friese Wold invloed op het ruimtelijk gedrag van jonge gezinnen?
3. Wat zijn de relaties tussen de motieven en het ruimtelijk gedrag van jonge gezinnen?

1.3 Opbouw

In het theoretisch kader beschrijf ik concepten en aspecten die relevant zijn voor de data-analyse van dit project. Er zijn verschillende ontwikkelingen binnen Nederlandse recreatiegebieden als het gaat om beleid en recreatie. In methodologie komen gebruikte onderzoeksmethoden aan bod. Het combineren van kwalitatieve data (door enquêteren) en GIS data kan tot waardevolle inzichten leiden over het ruimtelijke gedrag en profiel van jonge gezinnen. Ik beantwoord de deelvragen in de resultaten. Bij de eerste deelvraag analyseer ik de enquêtevraag over motivaties. Hieruit blijkt dat de motivatie 'samen zijn met het gezin' de hoogste waarde krijgt. De tweede deelvraag gaat over de moeilijkheden met data-analyse op het gebied van GPS dataloggers. Het is lastig grote conclusies te trekken met het aantal cases. De gelopen routes vinden wel plaats in nabijheid van speel- en leerobjecten. Dat er een verband lijkt te zijn tussen de motivatie 'samen zijn met gezin' en het ruimtelijk gedrag laat ik zien in deelvraag drie. Er lijkt ook een verband te zijn tussen de waardering van 'leren over natuur' en het ruimtelijk gedrag. In de conclusies beantwoord ik de hoofdvraag. Ook doe ik aanbevelingen voor verder onderzoek naar het ruimtelijk gedrag (van jonge gezinnen).

2. Theoretisch kader

Er zijn een aantal veranderingen en ontwikkelingen betreffende recreatiegebieden, beleid en deelname aan recreatie. Allereerst is er een toenemend aantal mensen dat gebruik maakt van recreatiegebieden in Nederland. Dit kan de druk op de ecologische draagkracht van een gebied verhogen. Daarom is het van belang dat natuurmanagers niet alleen informatie vergaren over de ecologie en milieu van een gebied, maar dat ze ook het ruimtelijk gedrag van bezoekers analyseren. Om bezoekers te kunnen sturen tijdens hun bezoek aan een natuurgebied en om in te springen op de verschillende belangen van bezoekers, is het nodig kwalitatieve informatie (verkregen door enquêteren) te combineren met GPS data. Zo wordt een duidelijk profiel geschetst van de verschillende bezoekers van het Drents-Friese Wold (Meijles et al., ongepubliceerd).

Recente ontwikkelingen hebben zich ook voorgedaan binnen het Nederlandse recreatiebeleid. Er is sinds een aantal jaren een verandering opgetreden in het denken over aanbod en vraag. Het recreatiebeleid heeft zich jarenlang geconcentreerd in aanbodgericht denken. Men dacht dat het aanleggen van voorzieningen uiteindelijk (automatisch) zou leiden tot het voldoen aan de recreatievraag. Langzaam komt hier verandering in en richt men zich steeds meer op vraaggerichte planning. Hierbij speelt 'beleving' een steeds belangrijkere rol in het denken over recreatie. Bij recreatieactiviteiten wordt de zoektocht naar "belevissen" steeds meer als primaire drijfveer beschouwd. De ervaring, de beleving en de betekenis komen centraal te staan. Het

recreatiegedrag is bovendien sterk gedifferentieerd geworden. “De beleidsopgave van de toekomst is dan ook om in te spelen op de diversiteit van de vraag en afwisseling in het aanbod te creëren” (Goossen & de Boer, 2008).

Er zijn veranderingen te zien in de mate waarin activiteiten gezamenlijk door gezinnen worden ondernomen. In het verleden werd vaak met het hele gezin een wandeling of fietstocht gemaakt. Tegenwoordig is er sprake van individualisering en vermindert het in gezinsverband erop uit gaan. Alleen bij gezinnen met jonge kinderen is er nog duidelijk sprake, zo stelt het Vlaams Impulsprogramma Natuurontwikkeling, van gezinsuitstapjes in natuurgebieden (Vlaams Impulsprogramma Natuurontwikkeling, 2000). Louv (2005) sluit aan op deze ontwikkelingen. *Nature-deficit disorder* is een term die het probleem aankaart waarbij kinderen in toenemende mate verwijderd raken van contact met de natuur. Louv probeert mensen op deze wijze het belang van buitenshuis en in de natuur spelen te benadrukken. Dit zal de ontwikkeling van kinderen ten goede komen. Kinderen ervaren natuur alleen wanneer zij documentaires of films over natuur kijken of wanneer ze per auto vervoerd worden en naar buiten kijken. Direct contact met de natuur is er dus nauwelijks meer. (Louv, 2005; Driessnack, 2009). Het boek beschrijft voornamelijk de problemen in de Verenigde Staten; dit moet in gedachten worden gehouden aangezien de ontwikkelingen misschien niet dezelfde mate aannemen in de Nederlandse samenleving. Toch zal het toenemende gebruik van elektronische media (televisie, computer, radio, etc.) in Nederland ook degelijk een rol spelen in de invulling van vrijetijdsbesteding. Deze relatie tussen elektronische media en natuur wordt ook aangegeven door Breuer. Elektronische media hebben een negatieve invloed op contacten van mens met natuur (Breuer, 2005).

Wanneer men toch met het gezin erop uit gaat, zijn er volgens Hornig (2005) drie vormen om met het gezin te recreëren. Dit hoeft niet te betekenen dat zij allemaal aan dezelfde activiteiten deelnemen. In *singular recreation* gaan de gezinsleden naar een recreatiegebied voor één bepaald doel, bijvoorbeeld om deel te nemen aan een georganiseerd sportevenement. Wanneer de gezinsleden naar een gebied gaan om deel te nemen aan verschillende recreatieve activiteiten, samen of apart van elkaar, wordt dit *adjacent recreation* genoemd. In dit onderzoek verwacht ik voornamelijk *interactive recreation*: gezinsleden gaan naar een recreatiegebied om samen deel te nemen aan dezelfde activiteiten (Hornig, 2005).

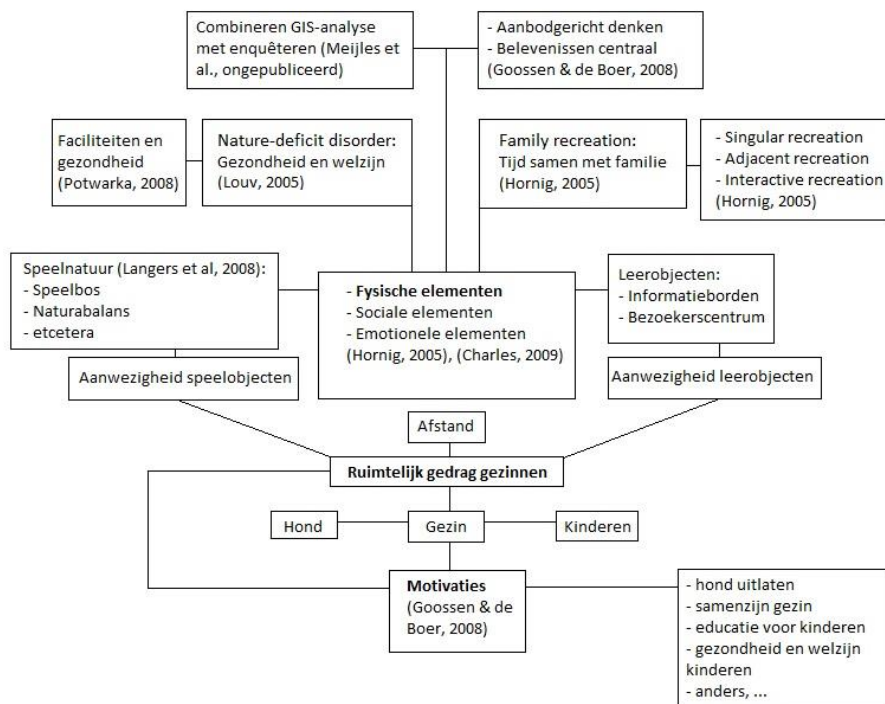
In dit onderzoek worden speelobjecten als variabele gebruikt. Binnen speelobjecten kan onderscheid worden gemaakt in fabrieksmatige geproduceerde speeltoestellen en speelnatuur. Speelnatuur betreft ‘de inrichting van de (buiten)ruimte met natuurlijke materialen en met niet-fabrieksmatig geproduceerde speeltoestellen, waarbij een situatie wordt gecreëerd waarin kinderen vrij hun eigen weg kunnen zoeken, zintuiglijke ervaringen kunnen opdoen en zichzelf fysiek kunnen testen of juist ontspannen. De natuur zelf is het onderwerp van spelen. De kenmerken van het

terrein zijn daarom medebepalend voor de aanleidingen die op een natuurspeelplaats aanwezig zijn, danwel gerealiseerd worden' (Langers et al., 2008). Speelnatuur komt veel voor in nationale parken en ook in het Drents-Friese Wold is voornamelijk speelnatuur aanwezig. Maar ook fabrieksmatig geproduceerde speeltoestellen kunnen een rol spelen bij een wandeling en worden daarom meegenomen in onderzoek naar de relatie tussen ruimtelijk gedrag en speelobjecten.

Uit literatuuronderzoek is gebleken dat mensen steeds met andere motieven gaan recreëren. De ene keer gaan ze voor de gezelligheid, de andere keer willen ze rust of opgaan in de natuur. Motieven bestaan uit pull- en pushfactoren. Een pullfactor zou kunnen zijn de rust of de ontspanning die men ondergaat bij het uitstapje. Een pushfactor is misschien het ontvluchten van drukte of de dagelijkse sleur. Uit onderzoeken blijkt dat men gemiddeld met 4,2 verschillende motieven per jaar gaat recreëren (Goossen & de Boer, 2008). Een nadeel van een indeling op basis van motivatie is dat de interactie tussen push- en pullfactoren in de relaties van mens-natuur erg complex is (Van den Berg et al., 2010). Een tweede nadeel van een indeling op basis van motivatie of beleving en oriëntatie op de natuur is dat er niet altijd een relatie wordt gelegd met activiteiten. Een rustzoeker kan zowel een fietser als een wandelaar zijn, een uitdagingszoeker zowel een hardloper als een mountainbiker. Bij de inrichting van terreinen moet men alsnog concrete activiteiten erbij betrekken; aan motieven en belevingen heeft men niet genoeg informatie (Goossen & de Boer, 2008).

Er is de laatste jaren toenemende aandacht in de moderne maatschappij voor beweging en gezondheid. De veronderstelling dat natuur een positieve invloed kan hebben op de fysieke gezondheid en het welzijn van de bevolking wint de laatste jaren snel aan populariteit (Langers et al., 2008). Niet alleen fysieke gezondheid, maar ook mentale gesteldheid wordt in relatie gebracht met natuur. Volgens van den Berg et al. Is er een verband tussen existentiële psychologie en mens-natuur relaties. Natuur biedt de optimale setting voor persoonlijke groei. Bovendien levert contact met natuur minder stress en verbeterde fysieke gezondheid op (Van den Berg et al., 2010).

In onderstaand conceptueel model worden verbanden tussen literatuur en de onderzochte variabelen weergegeven.

Figuur 1: Conceptueel model

Het bovenste deel van dit conceptueel model geeft de onderliggende theorieën en concepten van het onderzoek visueel weer. Vanaf de ene kant wordt het argument ‘*nature-deficit disorder*’ gebruikt, een term die de problemen aankaart van het verminderde contact tussen mens en natuur. Het belang van buitenspelen wordt benadrukt, waarbij gezondheid als één van de argumenten wordt gebruikt. In het onderzoek van Potwarka (2008) wordt een positief verband aangetoond tussen de gezondheid van kinderen en (speel)faciliteiten. Vanaf de andere kant wordt ‘*family recreation*’ als onderliggende theorie toegevoegd. Deze theorie deelt familierecreatie op in drie soorten: *singular recreation*, *adjacent recreation* en *interactive recreation*. Beide argumenten beweren dat fysieke, sociale en emotionele elementen invloed hebben op het welzijn van en binnen gezinnen (Potwarka, 2008; Charles, 2009). In dit project ligt een focus op de fysische elementen van het gebied het Drents-Friese Wold (namelijk leerobjecten en speelnatuur) en hun invloed op het gedrag van gezinnen. De definitie van Langers et al. (2008) wordt gebruikt voor speelnatuur.

Het onderste deel van het conceptueel model gaat dieper in op de betrokken actoren en variabelen. Zo wordt verwacht dat zowel de aanwezigheid van leerobjecten en speelnatuur als de duur van wandelroutes invloed hebben op het ruimtelijk gedrag van gezinnen. De actoren die een rol kunnen spelen in het ruimtelijk gedrag en de motivaties zijn familie, kinderen en hond. Zo kan een familie verschillende motivaties hebben om te wandelen in het Drents-Friese Wold, waarbij kinderen

en honden naar verwachting een belangrijke invloed hebben. Belangrijk is het verwachte verband tussen ruimtelijk gedrag en de gegeven motivaties van gezinnen.

3. Methodologie

De gekozen onderzoeksmethoden voor data-analyse zijn enquêteren en het verkrijgen van data via GPS dataloggers. De data zijn vervolgens met ArcGIS verwerkt. Zoals gezegd is het combineren van kwalitatieve data en GPS data belangrijk om een goed beeld te vormen over het profiel van de verschillende bezoekers (Meijles et al., ongepubliceerd). De data zijn verzameld op twee parkeerplaatsen in het Drents Friese Wold, namelijk aan de weg Terwisscha bij het bezoekerscentrum en bij Appelscha (zie Bijlagen, Dataverzamelingspunten). Er is zowel doordeweeks als in het weekend data verzameld, omdat sommige studenten uit de bachelorprojectgroep baat hadden bij doordeweekse dataverzameling voor het verschil tussen weekend en doordeweeks en anderen in het weekend meer geschikte respondenten kregen, zoals ik met gezinnen. De GPS dataloggers zijn willekeurig meegegeven aan bezoekers aan wie van tevoren was uitgelegd wat het onderzoek inhield en gevraagd of zij mee wilden doen aan het onderzoek. Iedere respondent is zo op basis van vrijwilligheid verworven. Ook is gemeld dat zij anoniem meedoen aan het onderzoek. Dit kan wellicht de resultaten beïnvloeden, aangezien de respondenten eerder naar waarheid de enquête zullen invullen en routes lopen die zij anders ook zouden lopen. Zo wordt er naar een zo realistisch mogelijk beeld van de respondenten gewerkt en worden, nog belangrijker, de privacy, rechten en belangen van de respondenten gerespecteerd.

Er zal worden ingegaan op het enquêteren als methode, maar allereerst worden de GPS- en GIS- methoden toegelicht. De gebruikte GPS dataloggers zijn van het merk EverMore (model DL-600). De DL-600 gebruikt het Global Positioning System (GPS) om de coördinaten van de wandelingen op te slaan. De coördinaten worden vervolgens in een Excel-bestand opgeslagen en ingevoerd in het door ons gebruikte GIS programma ArcGIS. Ieder punt is gekoppeld aan datum en tijd, individueel nummer en x- en y-coördinaten. De ingelezen punten vormen samen verschillende routes, die weer uit elkaar gehaald worden door te sorteren op loggers en vervolgens op logs. Zo kunnen de routes individueel gevisualiseerd worden in ArcGIS en gekoppeld worden aan enquêtes.

De gebruikte GPS dataloggers (merk) zijn niet de nieuwste; hun nauwkeurigheid is daarom ook niet zo goed als wat hedendaags mogelijk is. Ze hebben een nauwkeurigheid van 10 meter, mits er geen (nat) bladerdek of hoge gebouwen aanwezig zijn. Zo kan het lijken alsof er van de paden wordt afgeweken, terwijl dit misschien niet het geval is. Omdat er een grote hoeveelheid data wordt verzameld, een route is afhankelijk van een groot aantal x- en y-coördinaten, is er kans op fouten of

op missing data. Dit maakt dat de data-analyse veel tijd en moeite vergt (Meijles et al., ongepubliceerd). De kwaliteit van de data wil dus weleens wat terugvallen. Het is daarom belangrijk voorzichtig te zijn bij het interpreteren van de data en bij het trekken van conclusies.

De enquêtevragen zijn zo duidelijk mogelijk gesteld om respondenten niet te verwarren en zo de meest bruikbare en toegespitste data te vergaren. Toch kunnen vragen soms misschien net anders geïnterpreteerd worden dan ze zijn bedoeld. Daarbij kan het zijn dat de onderzoeker een eigen waarneming en interpretatie geeft aan antwoorden van de respondenten. Een voorbeeld van deze intersubjectiviteit kan worden gehaald uit de volgende enquêtevraag:

Hieronder zijn een aantal motivaties voor het bezoeken van het Drents-Friese Wold met uw kind(eren) beschreven. Geef bij elke motivatie aan hoe zwaar deze voor u weegt op een schaal van 1 t/m 5. Hierbij staat 1 voor 'weegt niets' en 5 voor 'weegt zwaar'.

	Schaal 1 t/m 5
☐ Leren over natuur	...
☐ Vrijetijd en vermaak	...
☐ Beweging en gezondheid	...
☐ Samen zijn met het gezin	...
☐ Hond uitlaten	...
☐ Anders, namelijk

Allereerst kan er verschil in interpretatie tussen de respondenten onderling en tussen de wetenschapper en de respondent ontstaan over wat 'zwaar wegen' betekent, of wat het verschil is tussen een 3 en een 4 bijvoorbeeld. Ten tweede moet er rekening gehouden worden met het feit dat mensen misschien niet bewust de motivaties hebben die hier worden genoemd, maar dat zij er toch (positieve) waarde aan geven wanneer de motieven worden aangereikt via een enquête. Er kunnen verder verschillende opvattingen bestaan over wat een motivatie als 'leren over natuur' voor aspecten bevat. Wat ook voorkomt is dat respondenten een optie open laten. Dit kan worden geïnterpreteerd als dat het motief niets weegt, maar dat hoeft het geval te zijn. Het is belangrijk om subjectiviteit in gedachten te houden bij de data-analyse, aangezien het de resultaten kan beïnvloeden (Flyvbjerg, 2001).

4. Resultaten

4.1 Motieven van jonge gezinnen om te gaan wandelen

In figuur 2 zijn genoemde motivaties om naar het Drents-Friese Wold te gaan weergegeven in een tabel. Ook is te zien hoe vaak een waarde genoemd is bij de motivaties. Deze resultaten zijn verkregen uit de eerste enquêtevraag van het onderdeel 'jonge gezinnen' (zie Bijlagen, Enquête – Ruimtelijk Gedrag van Recreanten in het Drents-Friese Wold). De vraag is door twintig respondenten ingevuld. Een aantal mensen hebben het deel 'jonge gezinnen' van de enquête wel ingevuld, maar waren niet met hun gezin aan het wandelen op het moment dat wij ze vroegen deel te nemen aan het onderzoek. Opvallend zijn de resultaten van het motief 'samen zijn met het gezin'; dit is gemiddeld genomen de hoogst gewaardeerde motivatie om met het gezin het bos in te gaan voor een wandeling. Na 'samen zijn met het gezin' volgt 'beweging en gezondheid' met een 4,1 als gemiddelde waarde, en daarna 'vrijtijd en vermaak' met een 4. De hond uitlaten heeft vaak geen waarde voor mensen; deze mensen hebben geen hond. De mensen die wel een hond hebben en meenemen, waarderen de motivatie 'hond uitlaten' met het hoogst mogelijke cijfer (een 5).

Waarden:	1	2	3	4	5	Gemiddeld
Leren over natuur	5	4	2	2	7	3,1
Vrijtijd/vermaak	1	1	3	7	8	4,0
Beweging & gezondheid	1	0	3	8	8	4,1
Samen zijn met gezin	2	0	1	5	12	4,25
Hond uitlaten	15	0	0	0	5	2,0

Figuur 2: Motivaties van jonge gezinnen – aantal keren dat een waarde genoemd is per motivatie

Vijftien van de twintig jonge gezinnen gaven aan gebruik te maken van informatieborden als het ging om informatie en regelgeving. Het is moeilijk te zeggen of zij hier alleen regelgeving uithaalden of ook informatie. En als er informatie werd uitgehaald, of deze informatie werd gebruikt en geïnterpreteerd als educatiemiddel of op een andere wijze door de respondenten. In de enquêtevraag (zie Bijlagen, enquêtevraag 3a) is het gebruik van het bezoekerscentrum en de VVV niet opgenomen. Dit had een goede bijdrage kunnen zijn aan de kennis over het gebruik van leerobjecten en de interesse die hiervoor is.

Ondanks dat er verschillende overeenkomsten en patronen te ontdekken zijn wat betreft de motieven van gezinnen, valt ook op dat binnen de motieven van jonge gezinnen verschillen te vinden

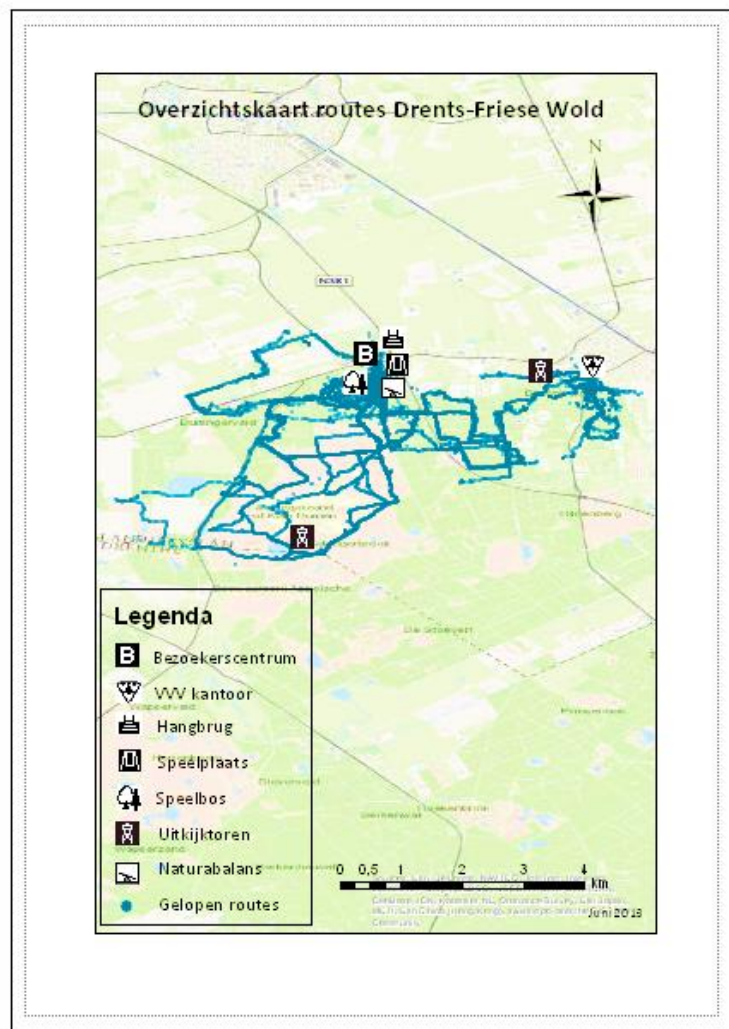
zijn. Vooral onder 'leren over natuur' en 'hond uitlaten' zijn de motieven sterk gedifferentieerd. Dit is in lijn met het sterk gedifferentieerde recreatiegedrag dat Goossen en de Boer aanhalen (Goossen & de Boer, 2008). Dit verschil ligt niet alleen in respondenten maar ook in tijd; de ene keer gaat men voor voornamelijk voor 'vrije tijd/vermaak', de andere keer is 'leren over natuur' ook erg belangrijk. Opgemerkt moet worden dat mensen misschien ook push-factoren hebben om naar een gebied te gaan (Goossen & de Boer, 2008). Deze zijn niet meegenomen in de enquête. Bovendien is de optie 'anders, namelijk...' mogelijk niet gebruikt terwijl er wel nog één of meer motieven meetelden.

Sommige enquêtes zijn mondeling gehouden, omdat het de respons op verschillende vragen (vooral open vragen) verhoogt. Na het bekijken van de eerste ingevulde enquêtes viel namelijk op dat veel (open) vragen niet werden beantwoord. Daarom hebben we de respondenten de keuze voorgehouden met hen gezamenlijk de enquête door te nemen of hen de enquête zelf te laten maken. Het bleek dat de respons op vragen hoger was bij de mondelinge versie, waardoor er vaak nog meer nuttige informatie vrijkwam. Zo gaven vijf respondenten aan specifiek voor de speelvoorzieningen, ofwel speelnatuur, te komen (het Speelbos werd hierbij tweemaal genoemd). Eén respondent gaf aan de kinderen bezig te willen houden. Ook was er een respondent die deels vanwege nostalgische gevoelens naar het park was gekomen; zij speelde er als kind ook vaak en graag. Om te voorkomen dat de antwoorden van de mondelinge enquêtes zouden verschillen ten opzichte van de schriftelijke enquêtes, is niet afgeweken van de vraagstelling. Ook is het van belang aanvullende, specifieke informatie en apart te houden van de antwoorden op de enquêtevragen. Zo blijven de resultaten van mondelinge en schriftelijke enquêtes vergelijkbaar.

4.2 De invloed van leer- en speelobjecten op het ruimtelijk gedrag van jonge gezinnen

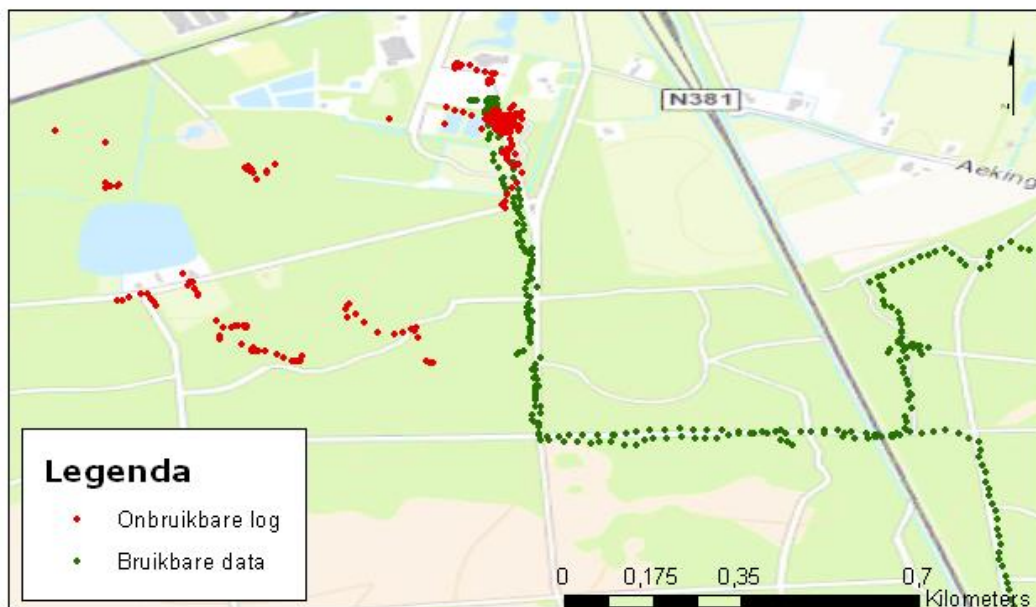
Speelnatuur heeft vaak een hoog amusementswaarde voor kinderen. Bovendien brengt speelnatuur kinderen vaak direct in contact met de natuur. Direct in contact komen met de natuur door buitenshuis en in de natuur spelen is belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen, volgens Louv (2005). In het Drents-Friese Wold zijn verschillende speelobjecten neergezet, zoals de Naturabalans (uit een boom gemaakte wip), een hangbrug, een speelplaats met zandbak en het Speelbos waar verschillende speelmogelijkheden zijn. Verder heb ik de uitkijktorens ook tot speelnatuur berekend. Bij het benoemen van speelnatuur en leerobjecten is het noodzakelijk te beseffen dat andere objecten misschien ook als speelnatuur of leerobject worden gebruikt in een gebied. Een boom kan immers ook fungeren als speelobject of als leerobject. Ik heb gekozen voor de meest concrete, duidelijke voorbeelden. Figuur 3 laat de door mij benoemde objecten in het Drents-Friese Wold zien in een overzichtskaart. Ook zijn alle gelopen en gelogde routes gevisualiseerd. In totaal hebben er 57 respondenten deelgenomen aan het onderzoek, waarvan 20 gezinnen. Duidelijk zichtbaar is de hoge

concentratie rond het bezoekerscentrum. Ook is er een grote verdichting te zien bij het Familiepad (zie ook Bijlagen, Routes Drents-Friese Wold). Rondom het bezoekerscentrum en bij het Familiepad is de meeste speelnatuur te vinden. Als leerobjecten zijn er de informatieborden, maar deze staan niet weergegeven op de kaart omdat ze overal frequent voorkomen. Door de hoge frequentie is het niet zo interessant om te kijken hoe de aanwezigheid van informatieborden het ruimtelijk gedrag beïnvloedt. Wel is het gebruik informatieborden een interessant aspect voor onderzoek. Er zijn twee mogelijk belangrijke voorzieningen in kaart gebracht met betrekking tot educatie, namelijk het bezoekerscentrum en de VVV. Deze centra hebben allebei informatie over het gebied; zowel voorbereidend op routes als afsluitend. Zo is er bij het bezoekerscentrum bijvoorbeeld een bijenkorf die bekeken kan worden.

Figuur 3: GPS routes en speel- en leerobjecten

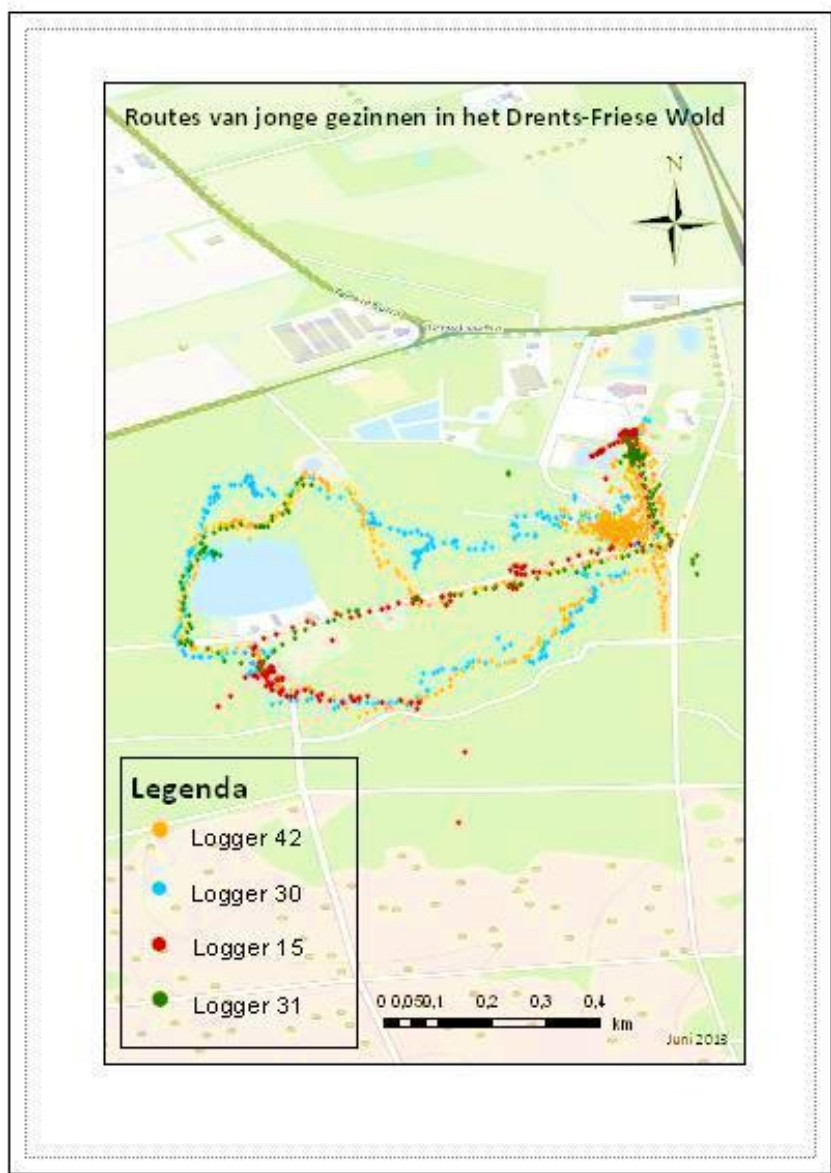
Het is moeilijk het ruimtelijk gedrag van jonge gezinnen op grote schaal te analyseren. Dit komt vooral door moeilijkheden met de visualisatie van routes van jonge gezinnen. Allereerst zijn niet alle loggers bruikbaar door te grote stukken met *missing data*, waardoor niet zichtbaar is hoe de route loopt. Dit kan komen doordat de logger gedurende de wandeling per ongeluk is uitgezet (eenmalig gebeurd). Ook kan het signaal te zwak zijn geweest op bepaalde momenten, zoals onder dichtbegroeid bladerdek. Bij te veel *missing data* is het verstandig de route niet mee te laten tellen, omdat hier verkeerde conclusies of interpretaties aan gekoppeld kunnen worden. Ook zijn een aantal logs waargenomen met onbruikbare data. Een voorbeeld is te zien in figuur 4.

Figuur 4: Onbruikbare data

Ten tweede waren er moeilijkheden met het koppelen van de enquêtes aan de logs. Op de enquêtes was de datum van dataverzameling geschreven, parkeerplaats 1 wanneer van toepassing, het loggenummer en de eerste/tweede/derde ronde dat een logger meegegeven werd die dag. De gedachte was de loggers achteraf te kunnen koppelen aan enquêtes op basis van datum en tijd. Helaas kwamen we er tijdens het werken met ArcGIS achter dat de data van veel loggers niet klopten. Ook konden wij hier geen regelmaat in vinden. Sommige logs sprongen zelfs over van 19 mei naar 21 mei. Ook data waarop wij geen data verzameld hebben werden geregistreerd door de loggers. De tijden bleken soms ook onbetrouwbaar. Dit bemoeilijkte het koppelen aan de enquêtes. Informatie over de logs bleef zo beperkt. Of een route genomen was door een gezin of niet bleef daarom vaak onduidelijk.

Uiteindelijk hebben we 19 logs wel kunnen koppelen aan enquêtes op basis van logisch redeneren. De enquêtes werden gesorteerd op loggernummer. Vervolgens werden alle logs van deze logger weergegeven met ArcGIS. Sommige respondenten gaven in de enquête aan naar het Aekingezand te zijn geweest. Als hier één log van een logger naartoe liep, koppelden we deze aan de enquête. Als er vervolgens een log liep vanaf parkeerplaats 1, kon deze vaak ook gekoppeld worden. Een overgebleven log en enquête konden als laatste ook aan elkaar gelinkt worden. Van de 19 logs waren er 5 gezinnen, waarvan één log onbruikbaar was wegens te veel missing data. Zo konden er slechts 4 van de 20 routes met jonge gezinnen worden gevisualiseerd met ArcGIS, afgebeeld in figuur 5.

Figuur 5: Routes van jonge gezinnen

Alle vier de gezinnen hebben het Familiepad genomen, waarvan twee een verkorte versie daarop. Zoals in figuur 3 te zien zijn hier het bezoekerscentrum en verschillende speelnatuur dichtbij te vinden. Het is aannemelijk dat veel van de gelopen routes op het Familiepad, zoals te zien in figuur 3, gedaan zijn door gezinnen. Toch is het belangrijk voorzichtig om te gaan met het trekken van deze conclusies. Ook respondenten die een korte wandeling maken omdat ze ‘er even uit’ willen, mensen met een beperking of ouderen kunnen hebben gekozen voor het Familiepad.

We hebben gezien dat de gevisualiseerde routes van jonge gezinnen voorkomen in het gebied met veel voorzieningen. Zoals gezegd speelt ‘beleving’ een steeds belangrijkere rol in het denken over recreatie. Ervaringen, belevenissen en betekenissen komen centraal te staan (Goossen & de Boer, 2008). Speel- en leerobjecten dragen bij aan zo’n beleving of ervaring. Toch gaat het niet om slechts om de concrete speel- en leerobjecten. Het bijdragen aan een positieve beleving van het Drents-Friese Wold door gezinnen is afhankelijk van meerdere factoren. Een voorbeeld is het Kabouterpad. Helaas is het niet uit de kaarten af te leiden, maar wel op te maken uit de gevoerde gesprekken met jonge gezinnen dat veel van hen het Kabouterpad namen. Deze route is circa 1500 meter. De kinderen krijgen in het bezoekerscentrum een puntmuts en rode geschminkte wangen. Tijdens het wandelen kunnen de gezinnen kabouteropdrachten maken en luisteren naar verhalen uit het kabouterboek. Ook krijgen kinderen een puntmuts en een knapzak met snacks mee. Met de kralenketting vinden kinderen de kleur van het volgende paaltje (Staatsbosbeheer, 2013). Al deze elementen dragen bij aan de beleving van het Drents-Friese Wold door het kind.

4.3 Relaties tussen de motieven en het ruimtelijk gedrag van jonge gezinnen

Het hoogste gewaardeerde motief was dat van ‘samen zijn met het gezin’. Dat het samen zijn met het gezin belangrijk is, is ook terug te zien in het ruimtelijk gedrag (zie figuur 6). De 14 respondenten die hebben aangegeven activiteiten te ondernemen die speciaal gericht zijn op jonge gezinnen, hebben allemaal beantwoordt dit gezamenlijk (met het gezin) te doen. Er kan worden opgemaakt dat, zoals verwacht, er veel *interactive recreation* plaatsvindt: familieleden gaan samen naar een gebied om samen deel te nemen aan dezelfde activiteiten. Een aantal gezinnen hebben dit (nog) niet gedaan; sommige gezinnen gaven aan dat de kinderen hier nog te jong voor waren maar dat zij dit wel wilden gaan doen in de toekomst.

	Ja	Nee	<i>Niet ingevuld</i>
Activiteiten/routes	14	6	0
Gezamenlijk	16	0	4

Figuur 6: Activiteiten/routes en gezamenlijke deelname

Uit de volgende vraag zijn gegevens verzameld over deelname aan georganiseerde activiteiten en routes gericht op gezinnen met jonge kinderen. De vraag is als volgt opgesteld:

Er zijn verschillende routes en activiteiten speciaal voor kinderen (Kabouterpad, Seizoenspad, Dierenvriendjespad, Expeditie Boswachterscode, etc.). Hebben uw kinderen hier wel eens aan deelgenomen?

- Ja
- Nee

De resultaten van deze enquêtevraag zijn gebruikt om de relatie tussen de waardering van 'leren over natuur' en de deelname aan activiteiten en routes weer te geven (zie figuur 7). Opvallend is dat van de zes respondenten die geen activiteiten ondernemen 66,7% een waarde van 2 of lager aangeven bij 'leren over natuur'. Eén respondent (16,7%) geeft een waarde van 4 of hoger aan. Van de veertien andere respondenten die wel activiteiten ondernemen, geeft 35% een waarde van 2 of minder aan. Het overgrote deel (57,1%) geeft een waarde van 4 of hoger aan. Het aandeel mensen dat activiteiten doet hecht over het algemeen meer belang aan het leren over natuur als motief. Een chi-kwadraattoets was geschikt geweest om te toetsen of er een verband bestaat tussen het aandeel in activiteiten en de waardering van leren over natuur. Echter doet de proef niet aan de voorwaarde dat maximaal 20% van de cellen een verwachte waarde kleiner dan 5 heeft. Het was in dit geval namelijk 50%. Een groter aantal cases had dit probleem voorkomen.

	Waarde ≤ 2	N	Waarde ≥ 4	N	N totaal
Wel activiteiten/routes	35,7%	5	57,1%	8	13
Geen activiteiten/routes	66,7%	4	16,7%	1	5

Figuur 7: Relatie tussen motivatie 'leren over natuur' en deelname aan activiteiten/routes

De meeste gezinnen die deelnemen aan activiteiten, hebben kinderen die oud genoeg zijn om mee te doen met de opdrachten die bij de activiteiten horen (vanaf circa 4 jaar). Eén respondent gaf expliciet aan voor educatie te komen. 'Leren over natuur' kreeg als waardering dan ook een 5. Het gezin deed overigens ook mee aan activiteiten.

Zoals het onderzoek van Potwarka laat zien, bestaat er een positief verband tussen de gezondheid van kinderen en speelobjecten. Beweging zorgt voor een goede gezondheid en helpt overgewicht tegen te gaan (Potwarka, 2008). Gezondheid en beweging worden door jonge gezinnen, volgens de resultaten van de enquête, als belangrijke motivatie beschouwd over het algemeen. Het is

echter lastig te zien hoe deze motivatie terugkomt in het ruimtelijk gedrag. Een indicatie zou kunnen de gemiddelde afstand van gezinnen kunnen zijn. Het Familiepad, wat waarschijnlijk veel gekozen wordt door jonge gezinnen, heeft een lengte van 2,2 km. Uit berekening blijkt dat de gemiddelde afstand die gezinnen afleggen 2,07 km is. Hier moet bij gezegd worden dat het een gemiddelde is van (slechts) vier loggers uit de figuren 6 en 7. Uit figuur 7 blijkt dat het gezin met de laagste waarde voor ‘gezondheid en beweging’ ook de kortste afstand heeft gelopen. Toch is afstand niet de enige indicator om relatie te leggen tussen gezondheid en beweging en ruimtelijk gedrag. Het gebruik van speelactiviteiten kan bijvoorbeeld ook (positieve) invloed hebben op beweging en gezondheid van kinderen (Louv, 2005).

	Gezondheid & beweging	Afstand in km
Logger 42	5	2,28
Logger 30	4	2,31
Logger 15	3	1,64
Logger 31	4	2,06

Figuur 8: Waarden voor motief ‘gezondheid & beweging’ en afstanden

Over de relatie tussen het motief ‘hond uitlaten’ en ruimtelijk gedrag van jonge gezinnen is niet veel te zeggen. Onder de logs die zijn gevisualiseerd zit namelijk geen gezin met een hond die het wandelgedrag kan hebben beïnvloedt.

‘Vrijetijd en vermaak’ is ook hoog gewaardeerd. Bij vermaak komen begrippen als ‘beleving’ en ‘ervaring’ kijken. Speel- en leerobjecten spelen hier een rol bij, maar ook verschillende activiteiten en routes zoals het Kabouterpad. De 4 routes zijn gelopen in een gebied waar veel speelnatuur en leervoorzieningen aanwezig zijn. Echter moeten we voorzichtig zijn met het trekken van conclusies. Het aantal cases is namelijk klein. Dat er speelnatuur en leerobjecten aanwezig zijn, wil bovendien niet zeggen dat hier daadwerkelijk gebruik van wordt gemaakt. Verder is een indeling op basis van motivatie of beleving soms lastig te koppelen aan een aantal activiteiten (Goossen & de Boer, 2008). Mensen geven vaak diverse invullingen aan het motief ‘vrijetijd en vermaak’ en het motief kan verschillende elementen omvatten die niet te classificeren zijn onder één of meerdere activiteiten. Er komt bijvoorbeeld onder ‘vrijetijd en vermaak’ misschien ook ‘gezelligheid’ kijken. De ervaring telt. ‘Praten’, ‘lachen’, ‘genieten’ worden vaak niet meegerekend, maar dragen wel mee aan het motief.

5. Conclusies

Het combineren van kwalitatieve data (via enquêteren) en GPS data is een belangrijke methode geweest om ruimtelijk gedrag te linken aan motivaties, activiteiten en speel- en leerobjecten (Meijles et al., ongepubliceerd). Dit helpt om een realistisch beeld te vormen van jonge gezinnen in het Drents-Friese Wold. Door enquêtering kreeg ik inzichten in de motivaties. Opvallend zijn de resultaten van het motief 'samen zijn met het gezin'; dit is gemiddeld genomen de hoogst gewaardeerde motivatie om met het gezin te wandelen in het Drents-Friese Wold.

Slechts vier routes konden worden gevisualiseerd wegens moeilijkheden met het koppelen van de enquêtes aan de loggers. Deze routes gaan allemaal over het Familiepad. Het is lastig grote conclusies te trekken met weinig cases. Wat de rollen zijn van speel- en leerobjecten is aan de hand van de routes dus moeilijk te zeggen. Toch kan gezegd worden dat het ruimtelijk gedrag plaatsvindt in de nabijheid van speel- en leerobjecten. Bij het benoemen van speelnatuur en leerobjecten is het noodzakelijk te beseffen dat niet genoemde objecten (zoals een boom) misschien ook als speelnatuur of leerobject worden gebruikt in een gebied.

Wat betreft de overeenkomsten en verschillen tussen ruimtelijk gedrag en motivaties, is er een sterke overeenkomst tussen het motief 'samen met het gezin' en het gezamenlijk ondernemen van activiteiten en routes. Er vindt dus veel *interactive recreation* (Hornig, 2005) plaats: familieleden gaan samen naar een gebied om samen deel te nemen aan dezelfde activiteiten. Over het algemeen lijken de gezinnen die activiteiten en routes specifiek voor kinderen ondernemen ook meer waarde te hechten aan het motief 'leren over natuur'. Over de andere motieven en het ruimtelijk gedrag valt niet altijd veel te zeggen. Dit komt omdat een indeling op basis van motivatie of beleving lastig te koppelen is aan activiteiten (Goossen & de Boer, 2008). Mensen geven vaak diverse invullingen aan het motief 'vrijtijd en vermaak' en het motief kan verschillende elementen omvatten die niet te classificeren zijn onder één of meerdere activiteiten.

'Beleving' speelt een steeds belangrijkere rol in het denken over recreatie (Goossen & de Boer, 2008). Speel- en leerobjecten dragen bij aan zo'n beleving of ervaring. Toch gaat het niet om slechts om de concrete speel- en leerobjecten. Het bijdragen aan een positieve beleving van het Drents-Friese Wold door gezinnen is afhankelijk van meerdere elementen. Een voorbeeld hiervan is het Kabouterpad.

Voor verder onderzoek kan het dus waardevol zijn meer aandacht te geven aan de algehele 'beleving', waaronder veel factoren kunnen vallen zoals speel- en leerobjecten. Door te kijken naar de beleving van jonge gezinnen tijdens hun bezoek aan het Drents-Friese Wold, kan het profiel van jonge gezinnen duidelijker en completer worden. Interviews of mondelinge enquêtes kunnen helpen om tot meer kwalitatieve informatie te komen over motieven en belevingen. Bij motieven spelen

push- en pullfactoren vaak een rol. Ik heb mij voornamelijk gericht op pull-factoren. Bij verder onderzoek is ook aandacht nodig voor push-factoren om een vollediger beeld van motieven te krijgen. Het is hierbij belangrijk om rekening te houden met het feit dat de interactie tussen push- en pullfactoren in de relaties van mens-natuur erg complex is (Van den Berg et al., 2010). Ook is het lastig een indeling op basis van motivatie of beleving te koppelen aan activiteiten (Goossen & de Boer, 2008). Het blijft echter van belang onderzoek te doen naar de ruimtelijke patronen en activiteiten van jonge gezinnen. Er kan bijvoorbeeld nog meer onderzoek worden gedaan naar de relatie tussen ruimtelijk gedrag en beweging en gezondheid. Hierbij kunnen meerdere indicatoren worden gebruikt, waaronder afstand en speelactiviteiten. Speelnatuur brengt kinderen vaak in direct contact met de natuur, wat belangrijk is voor de ontwikkeling van kinderen (Louv, 2005). Dit blijkt ook uit onderzoek van Potwarka (2008), wat een positief verband tussen de gezondheid van kinderen en speelobjecten aantoont (Potwarka, 2008). Omdat beleid van natuurgebieden te maken heeft met allerlei belangengroepen en processen, is het ook noodzakelijk de wisselwerking tussen jonge gezinnen en andere doelgroepen en tussen jonge gezinnen en natuurlijke processen te onderzoeken. Zo kan er worden ingespeeld op de diversiteit van de vraag en afwisseling worden gecreëerd in het aanbod (Goossen & de Boer, 2008).

6. Literatuurlijst

Berg van den, A., Maas, J., Verheij, R., Groenewegen, P. (2010). Green space as a buffer between stressful life events and health. *Social science & Medicine*, 70(8), pp. 1203-1210.

Boer de, T.A. (2010). Waardering en recreatief gebruik van Nationale Landschappen door haar bewoners. *Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu*. WOt-werkdocument 219.

Breuer, H. (2005). More green, less screen. *People*, 63(23), pp. 147-148.

Cassel-Gintz, M. & Petschel-Held, G. (2000). GIS-based assessment of the threat to world forests by patterns of non-civilisation nature interaction. *Journal of environmental management*, 59(4), pp. 279-298.

Charles, C. (2009). The ecology of hope: natural guides to building a children and nature movement. *Journal of science education and technology*, 18(6), 467-475.

Driessnack, M. (2009). Children and Nature-Deficit Disorder. *Journal for specialists in pediatric nursing*, 14(1), 73-75.

Flyvbjerg, B. (2001). *Making Social Science Matter: why social science fails and how it can succeed again*. Cambridge: Cambridge University Press.

Goossen, C.M. en Boer de, T.A. (2008). Recreatiemotieven en belevingsferen in een recreatief landschap. Alterra-rapport 1692. Wageningen: Alterra.

Hornig, E.F. (2005). Bringing family back to the park. *Parks & Recreation*, 40(7), pp. 47-50.

Langers et al. (2008). *Groene kinderopvang*. 1713. Wageningen: Alterra.

Louv, R. (2005). *Last child in the woods: saving our children from nature-deficit disorder*. Chapel Hill: Algonquin Books.

Meijles et al. (unpublished). Analysing hiker movement patterns using GPS data.

Potwarka et al. (2008). Places to play: association of park space and facilities with healthy weight status among children. *Journal of community health*, 33(5), 344-350.

Stichting Wandelplatform-LAW (2010). *Nationale Wandelmonitor 2010*. Rapport 2010. Rotterdam: De Nieuwe Grafische.

Ligtenberg, A., Van Marwijk, R. B. M., Moelans, B. & Kuijpers, B. (2008). Recognizing patterns of movements in visitor flows in nature areas. In: Proceedings Fourth International Conference on Monitoring and management of visitor flows in recreational and protected areas. Italy: Montecatini Terme.

Staatsbosbeheer (2013). *Kabouterpad Buitencentrum Drents-Friese Wold*. Geraadpleegd op 08-06-2013 via www.staatsbosbeheer.nl.

Afbeeldingen

Staatsbosbeheer (2013). *Kabouterpad Buitencentrum Drents-Friese Wold*. Geraadpleegd op 08-06-2013 via www.staatsbosbeheer.nl.

De Olde Horst (2013). *Drents Friese Wold*. Geraadpleegd op 09-06-2013 via www.oldehorst.nl.

Meijles et al. (unpublished). Analysing hiker movement patterns using GPS data.

7. Bijlagen

7.1 Enquête

Enquête - Ruimtelijk Gedrag van Recreanten in het Drents-Friese Wold

Studie: Sociale Geografie & Planologie, Rijksuniversiteit Groningen

Algemeen

- 1a. Uit hoeveel personen bestond de groep waarmee u de wandeling gemaakt heeft?
- 1b. Wat was de samenstelling van uw gezelschap (hoeveel kinderen <12, hoeveel adolescenten 12 – 18, volwassenen 18-65, oudere volwassenen >65)?
<12	... personen
12-18	... personen
18-65	... personen
>65	... personen
- 1c. Wat was de reden voor uw bezoek?

Hond

- 2a. Liep u vandaag met een hond? O Ja O Nee
Zo nee, ga verder naar vraag 3.
- 2b. Heeft u uw hond tijdens de wandeltocht laten loslopen? O Ja O Nee

Regelgeving

De volgende vragen hebben betrekking tot de regels in dit gebied.

- 3a. Kunt u aangeven op welke manieren u in aanraking bent gekomen met regels en informatie binnen dit gebied?
- Informatieborden
 - Informatiefolders
 - Afrastering
 - Boswachter
 - Anders, namelijk: ...
- 3b. Vindt u de informatievoorziening duidelijk genoeg? O Ja O Nee
- 3c. Hoe zou, volgens u, de informatievoorziening duidelijker kunnen?

3d. Zou u zeggen dat u zich bewust bent van de regels in dit gebied? O Ja O Nee

3e. Heeft u het idee dat er over het algemeen netjes wordt omgegaan met de regels in het Drents-Friese Wold? O Ja O Nee

3f. Wat zou volgens u helpen om de wandelaars in dit gebied meer bewust te maken van de regels?

Representaties

4a. Welke specifieke elementen in het 'Drents-Friese Wold' wilt u gaan bezoeken?

☐ De unieke natuur	☐ Het Wapserveld
☐ Dennenbossen in het landgoed Berkenheuvel	☐ Het Doldersummerveld
☐ Dennenbossen in het landgoed Dieverzand	☐ Het Snoekveen
☐ Het Groote veen	☐ De Oude Willem
☐ Het Aekingerzand (Vledder Aa)	☐ Het Canadameer
☐ Andere, namelijk ...	

4b. Waarom naar de plekken met unieke natuur in het 'Drents-Friese Wold' en niet naar andere plekken met unieke natuur?

4c. Welke van de volgende plekken wilt u gaan bezoeken?

☐ Hunebedden	☐ Klokkenstoelen
☐ Grafheuvels	☐ Andere, namelijk ...

4d. Waarom naar de plekken in het 'Drents-Friese Wold' en niet naar andere cultuurhistorische plekken elders?

4e. Welke restanten uit de Tweede Wereldoorlog wilt u bezoeken?

- Het onderduikershol in Berkenheuvel
- Het oorlogsmonument in het Wapserveld
- Het oorlogsmonument in natuurgebied Hoekenbrink
- Het oorlogsmonument bij de Hoeve
- Andere, namelijk ...

4f. Waarom naar de plekken in het 'Drents-Friese Wold' en niet naar andere plekken met restanten uit de Tweede Wereldoorlog?

4g. Ik ben voor de groene en rustige omgeving gekomen O Ja O Nee

4h. Zo ja, waarom hier en niet naar een ander gebied?

4i. Ik ben vanwege andere beweegredenen naar het 'Drents-Friese Wold' gekomen, namelijk:

Jonge gezinnen

Deze vragen hoeven alleen beantwoord te worden door gezinnen met kinderen tot de leeftijd van 12 jaar.

5a. Hieronder zijn een aantal motivaties voor het bezoeken van het Drents-Friese Wold met uw kind(eren) beschreven. Geef bij elke motivatie aan hoe zwaar deze voor u weegt op een schaal van 1 t/m 5. Hierbij staat 1 voor 'weegt niets' en 5 voor 'weegt zwaar'.

	Schaal 1 t/m 5
☐ Leren over natuur	...
☐ Vrijtijdsvermaak	...
☐ Beweging en gezondheid	...
☐ Samen zijn met het gezin	...
☐ Hond uitlaten	...
☐ Anders, namelijk...	...

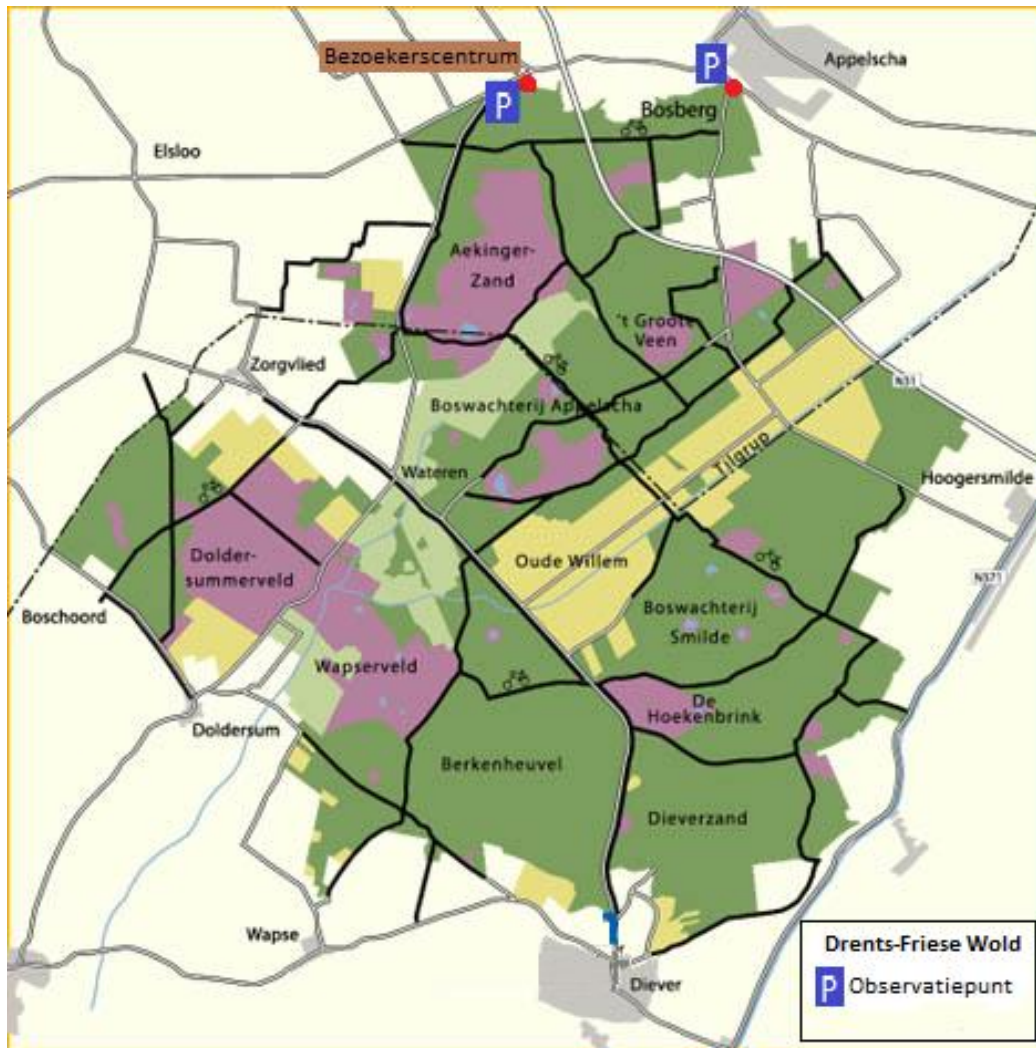
5b. Er zijn verschillende routes en activiteiten speciaal voor kinderen (Kabouterpad, Seizoenspad, Dierenvriendjespad, Expeditie Boswachterscode, etc.). Hebben uw kinderen hier wel eens aan deelgenomen?

- Ja
- Nee

5c. Zo ja, ondernemen de gezinsleden dan verschillende activiteiten tijdens een bezoek aan het Friese-Wold? Bijvoorbeeld: de ouders doen een wandeling terwijl de kinderen een andere activiteit volgen.

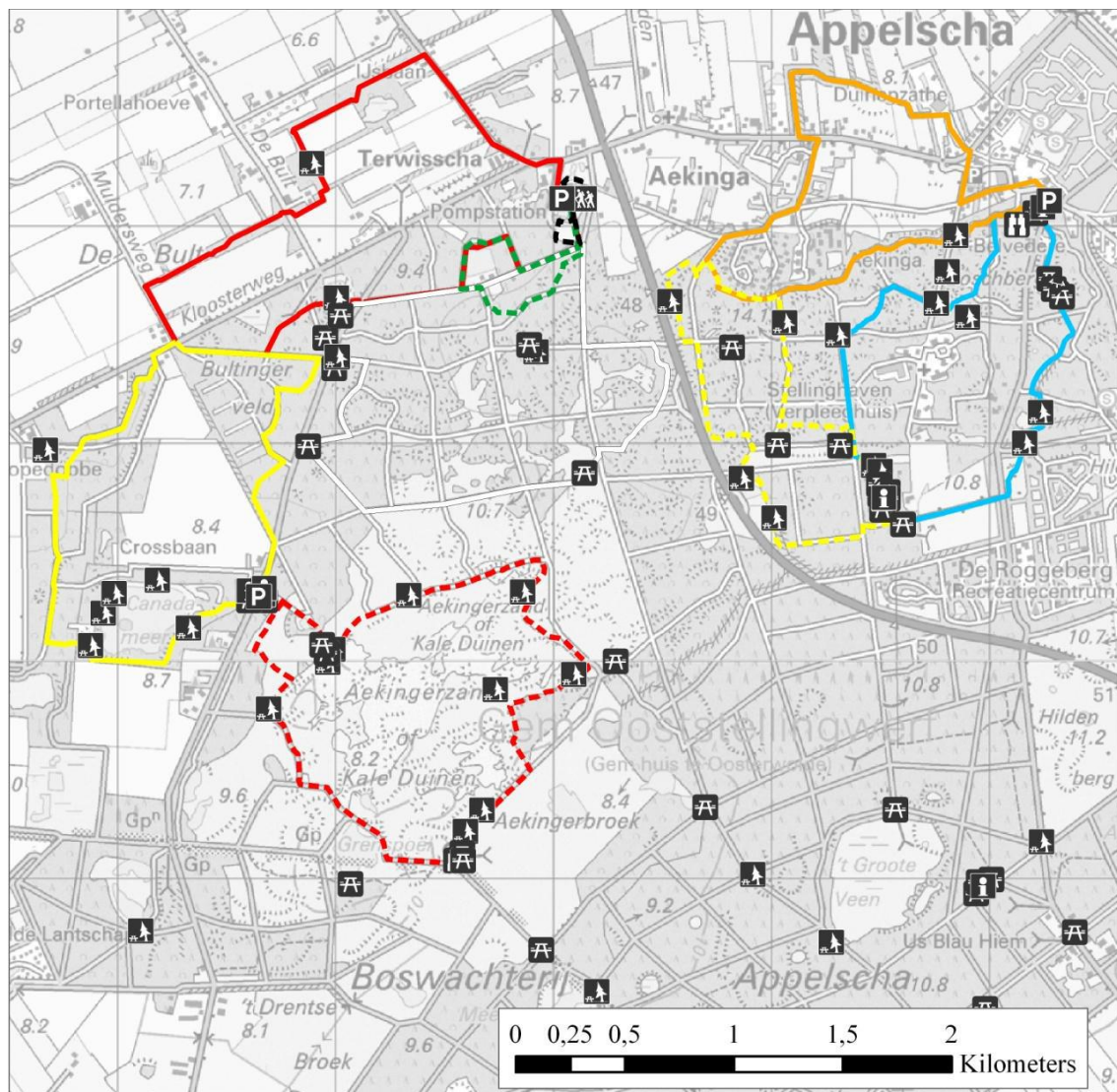
- Ja
- Nee

7.2 Dataverzamelingpunten

Bron: De Olde Horst, 2013

7.3 Routes Drents-Friese Wold

 Dutch Land Registry Office, 2006

Legend

	car park		yellow trail (1) - Bultingerveld	- 5.2 km
	visitor centre		yellow trail (2) - Kraaiheidepollen	- 4.7 km
	bench		orange trail - Westeres	- 4.7 km
	picnic set		red trail (1) - De Bult	- 6.0 km
	information panel		red trail (2) - Kale Duinen	- 5.4 km
	playing facilities		blue trail - Bosberg	- 4.8 km
	viewpoint		green trail - Family trail	- 2.2 km
			red hats - Gnome trail	- 0.8 km
			white trail - Terwisscha	- 5.3 km

Bron: Meijles et al., ongepubliceerd.